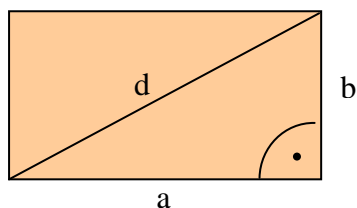

GEOMEETRIA

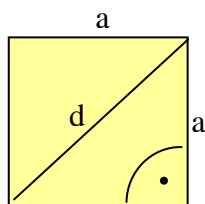

Ristkülik

$$S = ab$$

$$P = 2(a + b)$$

$$d = \sqrt{a^2 + b^2}$$

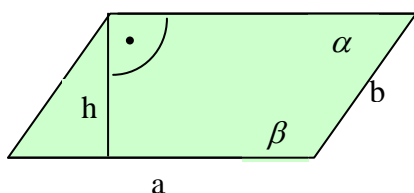

Ruut

$$S = a^2$$

$$P = 4a$$

$$d = a\sqrt{2}$$

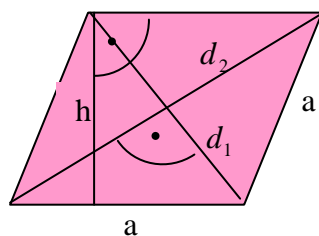

Rööpkülik

$$S = ah = absin \alpha$$

$$P = 2(a + b)$$

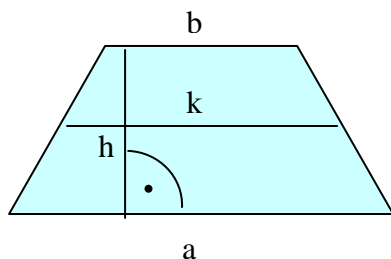
$$\alpha + \beta = 180^\circ$$

Romb

$$S = ah = \frac{d_1 \cdot d_2}{2}$$

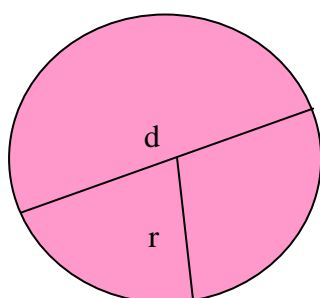
$$P = 4a$$

Trapets

$$\text{Keskliik } k = \frac{a + b}{2}$$

$$S = \frac{a + b}{2} \cdot h = kh$$

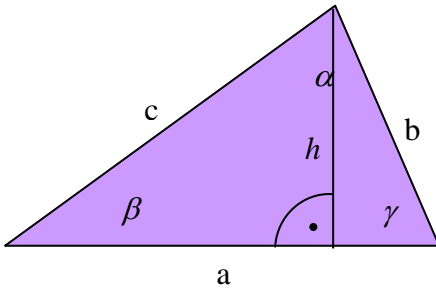

Ringjoon, ring, sektor

$$d = 2r$$

$$C = 2\pi r$$

$$S = \pi r^2$$

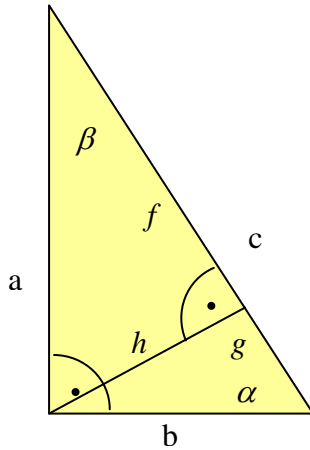
Kolmnurk

$P = a + b + c$

$S = \frac{ah}{2} = \frac{ab \sin \gamma}{2}$

Heroni valem $S = \sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)}$, $p = \frac{a+b+c}{2}$

$\alpha + \beta + \gamma = 180^\circ$

Täisnurkne kolmnurk

Pythagorase teoreem $a^2 + b^2 = c^2$

Eukleidese teoreem $a^2 = fc, b^2 = gc$

Teoreem kõrgusest $h^2 = fg$

$S = \frac{ab}{2} = \frac{ch}{2}$

$\alpha + \beta = 90^\circ$

$\sin \alpha = \frac{a}{c} = \cos \beta$

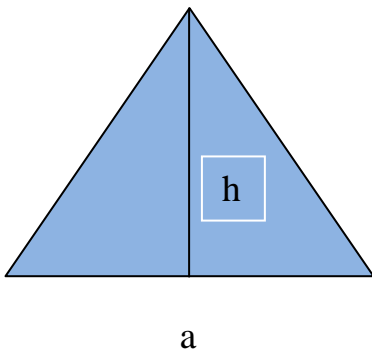
$\cos \alpha = \frac{b}{c} = \sin \beta$

$\tan \alpha = \frac{a}{b} = \cot \beta$

$\sin(90^\circ - \alpha) = \cos \alpha$

$\cos(90^\circ - \alpha) = \sin \alpha$

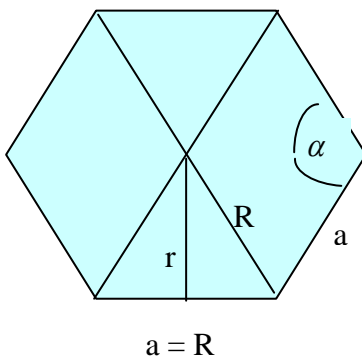
$\tan(90^\circ - \alpha) = \frac{1}{\tan \alpha} = \cot \alpha$

Võrdkülgne kolmnurk

$h = \frac{\sqrt{3}}{2} a$

$S = \frac{\sqrt{3} a^2}{4}$

Korrapärane kuusnurk

$\alpha = 120^\circ$

$R = a$

$r = \frac{\sqrt{3}}{2} a$

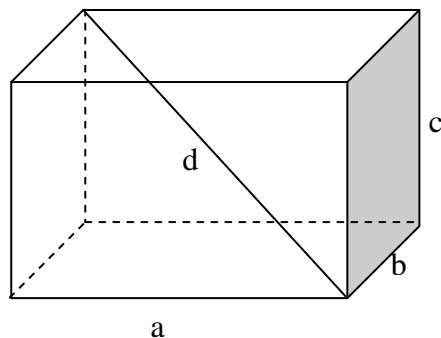
$S = \frac{nar}{2} = \frac{6\sqrt{3}a^2}{4}$

Risttahukas

$$S = 2(ab + bc + ac)$$

$$V = S_p \cdot H = abc$$

$$d = \sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$$

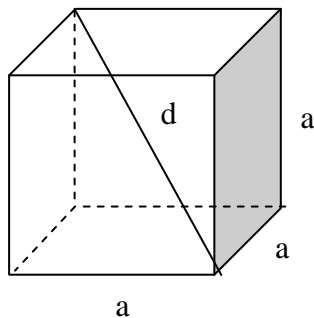

Kuup

$$S = 6a^2$$

$$V = a^3$$

$$d = a\sqrt{3}$$

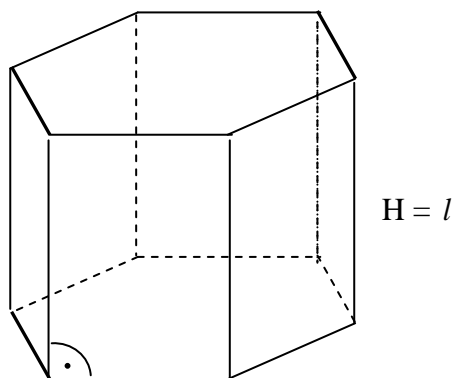

Püstprisma

$$S_t = 2S_p + S_k$$

$$\text{Külg pindala } S_k = P \cdot H$$

$$V = S_p \cdot H$$

Korrapärane püramiid

$$S_t = S_p + S_k$$

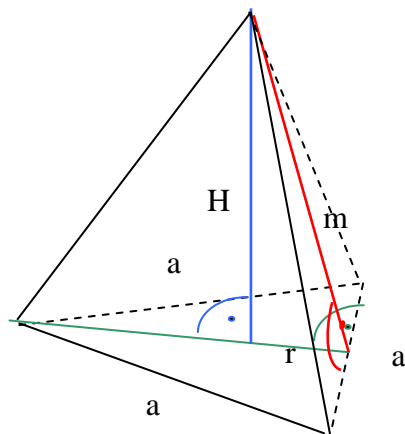
$$\text{Põhja pindala } S_p = \frac{nar}{2} = \frac{Pr}{2}$$

Kui põhjaks on korrapärane kolmurt

$$S_p = \frac{\sqrt{3}a^2}{4}$$

$$\text{Külg pindala } S_k = \frac{nam}{2} = \frac{Pm}{2}$$

$$V = \frac{1}{3} S_p \cdot H$$

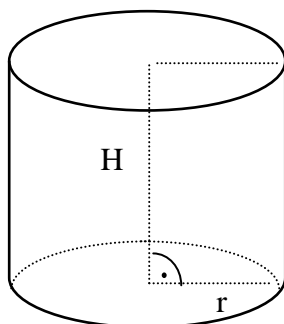
Silinder

$$S_t = 2S_p + S_k = 2\pi r(h + r)$$

$$S_p = \pi r^2$$

$$S_k = 2\pi r \cdot H$$

$$V = S_p \cdot H = \pi r^2 \cdot H$$

Koonus

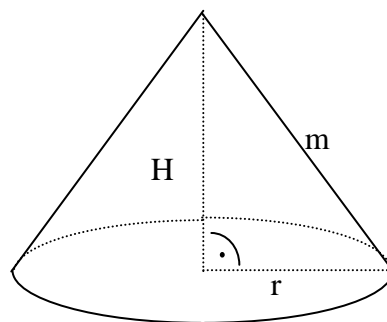
$$m^2 = r^2 + H^2$$

$$S_i = S_p + S_k = \pi r(m + r)$$

$$S_p = \pi r^2$$

$$S_k = \pi r \cdot m$$

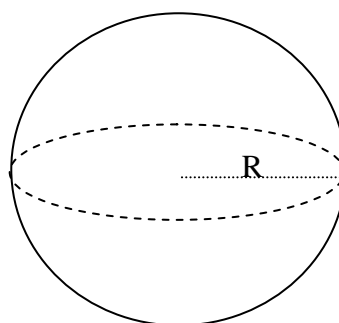
$$V = \frac{1}{3} S_p \cdot H = \frac{1}{3} \pi r^2 \cdot H$$

Kera

$$S = 4\pi R^2$$

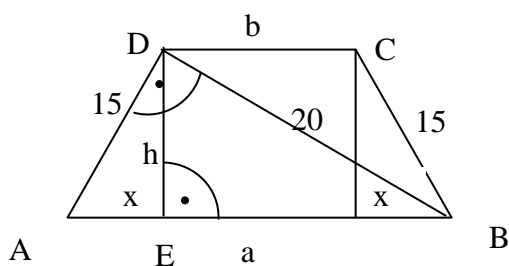
$$V = \frac{4}{3} \pi R^3$$

NÄITEÜLESANDED.

- 1) Võrdhaarse trapetsi diagonaal on risti haaraga. Arvutage trapetsi pindala, kui trapetsi haar on 15 cm ja diagonaal 20 cm.

Lahendus.

Leiame külje $a = AB$ (hüpoteenus) täisnurksest kolmnurgast ABD Pythagorase teoreemi abil $a = \sqrt{20^2 + 15^2} = 25(\text{cm})$.

Järgmisena leiame trapetsi kõrguse h , mis on ka kolmnurga ABD kõrguseks.

Kolmnurga ABD pindala saame leida nii kaatetite kui ka aluse ja kõrguse kaudu

$$S = \frac{20 \cdot 15}{2} = 150(\text{cm}^2) \Rightarrow \frac{a \cdot h}{2} = 150 \Rightarrow \frac{25 \cdot h}{2} = 150 \Rightarrow h = 12(\text{cm}).$$

Kuna tegemist on võrdhaarse trapetsiga, siis trapetsi alus $b = a - 2x$.

Leiame lõigu x kasutades Pythagorase teoreemi kolmnurgas AED

$$x = \sqrt{15^2 - 12^2} = 9(\text{cm}). \text{ Saame aluse } b = 25 - 2 \cdot 9 = 7(\text{cm}).$$

$$\text{Leiame pindala } S = \frac{a+b}{2} \cdot h = \frac{25+7}{2} \cdot 12 = 192(\text{cm}^2).$$

Vastus. Trapetsi pindala on 192 cm^2 .

2) Rööpküliku übermõõt on 90 cm ja teravnurk on 60° . Rööpküliku diagonaal jaotab nürinurga suhtes $1:3$. Leidke rööpküliku küljed.

Lahendus.

Ülesande andmete kohaselt rööpküliku ABCD übermõõt on

$$2(a+b) = 90(\text{cm}) \Rightarrow a+b = 45(\text{cm}).$$

Kuna diagonaal jaotab nürinurga suhtes $1:3$, siis tähistades ühes osa tähega α , on teine pool 3α ning terve nürinurk 4α .

Teame, et rööpküliku iga külje lähisnurkade summa on 180° .

$$60^\circ + 4\alpha = 180^\circ$$

$$4\alpha = 180^\circ - 60^\circ$$

$$4\alpha = 120^\circ | :4$$

$$\alpha = 30^\circ$$

Näeme, et diagonaal jaotab rööpküliku kaheks täisnurkseks kolmnurgaks

($3\alpha = 3 \cdot 30^\circ = 90^\circ$) ja siit saame leida lähiskülgede vahelise seose, kuna täisnurksest

$$\text{kolmnurgast } \cos 60^\circ = \frac{b}{a} \Rightarrow \frac{1}{2} = \frac{b}{a} \Rightarrow a = 2b.$$

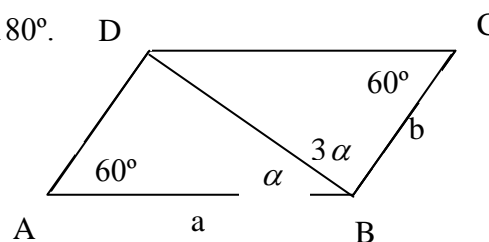
Saame moodustada võrrandisüsteemi

$$\begin{cases} a+b = 45 \\ a = 2b \end{cases} \Rightarrow 2b+b = 45 \Rightarrow 3b = 45 | :3 \Rightarrow b = 15$$

$$a = 2 \cdot 15 = 30$$

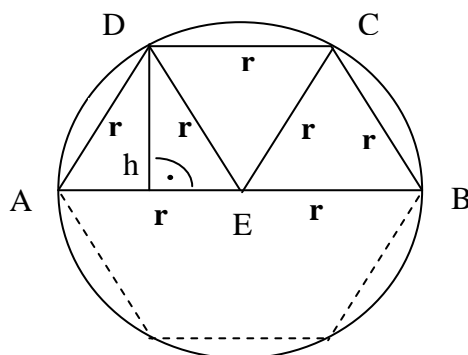
Seega on rööpküliku küljed 15 cm ja 30 cm .

Vastus. Rööpküliku küljed on 15 cm ja 30 cm .

3) Ringi sisse on kujundatud trapets, mille pikem alus ühtib ringi diameetriga, lühem alus aga on võrdne haaradega. Leidke trapetsi pindala, kui ringi raadius on 1 dm .

Lahendus.

Kuna ülesande andmete põhjal $AD = DC = BC$ ja $DC \parallel AB$, siis moodustab trapets ABCD poole korrapärasest kuusnurgast ning samas kolmnurgad AED, CDE ja EBC on võrdsed ja võrdkülgised. Leiame võrdkülgse kolmnurga kõrguse (mis on ka trapetsi

kõrguseks) Pythagorase teoreemi abil.

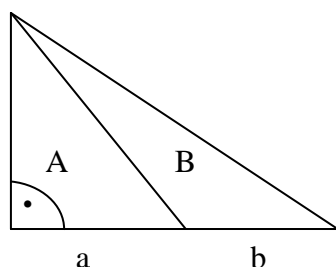
$$h = \sqrt{r^2 - \left(\frac{r}{2}\right)^2} = \sqrt{\frac{3r^2}{4}} = \frac{\sqrt{3} \cdot r}{2} = \frac{\sqrt{3} \cdot 1}{2} = \frac{\sqrt{3}}{2}.$$

$$\text{Trapetsi pindala } S = \frac{2r+r}{2} \cdot h = \frac{3r}{2} \cdot h = \frac{3 \cdot 1}{2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = \frac{3\sqrt{3}}{4} (\text{cm}^2).$$

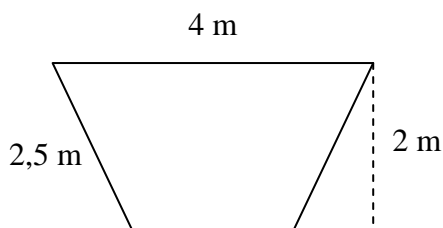
Vastus. Trapetsi pindala on $\frac{3\sqrt{3}}{4} \text{ cm}^2$.

HARJUTUSÜLESANDED

- 1) On antud täisnurkne kolmnurk, kus $a = 5 \text{ cm}$, $b = 3 \text{ cm}$ ja kolmnurga B pindala $S_B = 24 \text{ cm}^2$. Leia kujundi A pindala. Selgita lahendust. $V: 40 \text{ cm}^2$.

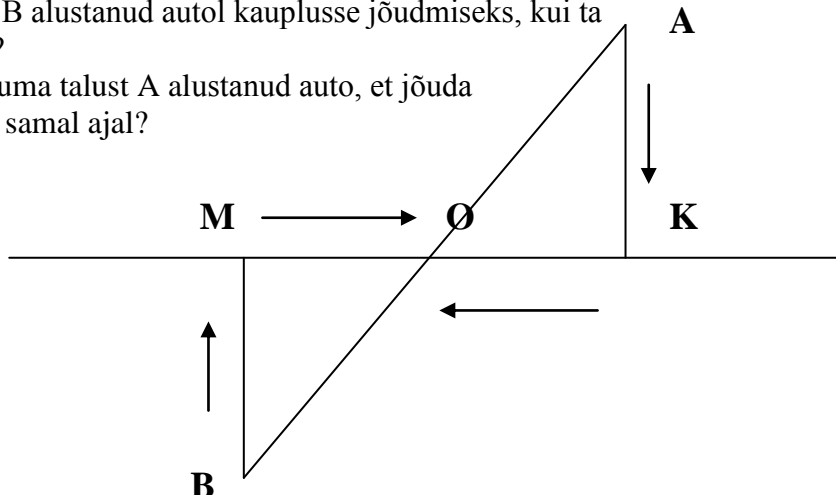
- 2) Ringi, mille ümbermõõt on $50\pi \text{ cm}$, on joonestatud kaks paralleelset kõõlu pikkustega 40 cm ja $1,4 \text{ dm}$. Leia kõõludevaheline kaugus. Selgita lahendust. $V: 9 \text{ cm}$
- 3) Võrdhaarse trapetsi kujulisele tulbipeenrale kujundati juurde täisnurkse kolmnurga kujuline nartsissipeenar (vt. joonist). Leia mõlema peenra pindalad. $V: 5 \text{ m}^2, 1,5 \text{ m}^2$.

- 4) Talumehel on metsatükk, millel on võrdhaarse kolmnurga kuju. Plaanil mõõduga $1 : 5000$ on selle kolmnurga haar 17 cm ja alus 16 cm .
- Mitu kilomeetrit on selle metsatüki ümbermõõt looduses?
  - Kui suur on selle metsatüki pindala kaardil? Looduses?
- $V: 2,5 \text{ km}; 120 \text{ cm}^2, 0,3 \text{ km}^2$.
- 5) Kaks autot alustavad üheaegselt liikumist vastavalt taludest A ja B ning liiguvad mööda teid AK ja BM, mis mõlemad on risti maanteega KM. Kui autod on jõudnud punktidesse K ja M, liiguvad nad edasi mööda maanteed kaupluse

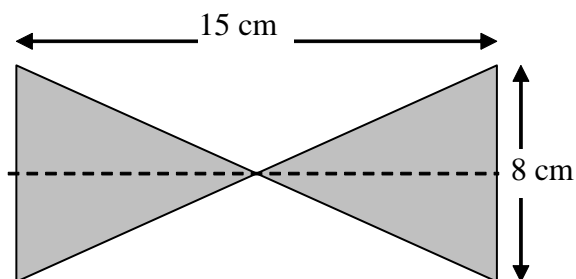
(joonisel punkt O) poole. On teada, et $BM = 4000$ m, $AK = 3000$ m ja $KO = 6000$ m.

- Arvuta tee OM pikkus kilomeetrites ja põhjenda oma arvutuskäiku.
- Kui palju aega kulub talust B alustanud autol kauplusse jõudmiseks, kui ta sõidab keskmiselt 60 km/h?
- Millise kiirusega peaks liikuma talust A alustanud auto, et jõuda kohtumispaika teise autoga samal ajal?
V: 8 km, 12 min, 45 km/h.

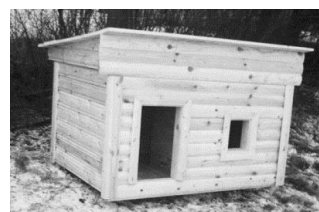
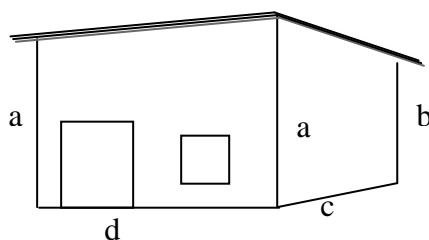

- Torni A katus on koonusekujuline ning torni B katus korrapärase nelinurkse püramiidi kujuline. Torni A kõrgus on 4,5 m ja telglõike alusnurk 53° . Torni B kõrgus on 5,2 m ja külgtahu apoteem 6,4 m. Leia mõlema katuse katmiseks vajamineva pleki kogus, kui valtsimiseks arvestada 5% kogu vajaminevast plekist. Kumma katuse materjali kulu on suurem ja kui palju?
V: A ligikaudu $63,1$ m² ja B ligikaudu $100,5$ m².

- Kikilipsukujuline tasandiline kujund, mille mõõdud on näha joonisel, pandi pöörlema ümber punktiiriga tähistatud telje. Leia tekkinud pöördkeha täispindala ja ruumala. Kui palju kulub värvi sellise kujundi värvimiseks, kui 1 cm² peale läheb 0,5 g värvi? V: Ligikaudu 314 cm² ja 251 cm³, 160 g.

- Priit ehitas oma Murile kuudi, mille mõõdud olid järgmised: $a = 1$ m, $b = 80$ cm, $c = 0,85$ m ja $d = 1,48$ m. Millise kaldenurgaga paigaldas ta kuudi katuse? Kui palju värvi kulub tal kuudi külgede värvimiseks (ukse ja akna pindala pole tarvis arvestada), kui 4 m² katmiseks kulub 1 kg värvi?

V: $76^\circ 46'$ ehk $103^\circ 14'$; 1,05 kg